

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARNING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI

Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich

Ma'mun universiteti dotsenti (PhD)

ORCID: [0009-0006-5812-6724](https://orcid.org/0009-0006-5812-6724)

Email: rasul.sadullaev1977@gmail.com

Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich

Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Ushbu ilmiy ishda O'zbekiston Respublikasida ekologik soliqlar va to'lovlar tizimining shakllanishi, ularning iqtisodiy va ekologik ahamiyati, amaldagi mexanizmlari hamda ularni takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilingan. Ekologik soliqlar tabiat resurslaridan samarali foydalanish, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim iqtisodiy vosita hisoblanadi. Maqolada ekologik soliqlarning nazariy asoslari, O'zbekistondagi amaldagi ekologik to'lovlar tizimi, xalqaro tajriba hamda milliy tizimni takomillashtirish bo'yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: ekologik soliqlar, atrof-muhit muhofazasi, yashil iqtisodiyot, ekologik to'lovlar, barqaror rivojlanish, resurslardan foydalanish, ekologik siyosat.

Abstract. This scientific work analyzes the formation of the system of environmental taxes and payments in the Republic of Uzbekistan, their economic and environmental significance, current mechanisms and directions for their improvement. Environmental taxes are an important economic tool for ensuring the efficient use of natural resources, environmental protection and sustainable economic development. The article presents the theoretical foundations of environmental taxes, the current system of environmental payments in Uzbekistan, international experience and proposals for improving the national system.

Key words: environmental taxes, environmental protection, green economy, environmental payments, sustainable development, resource use, environmental policy.

Аннотация. В данной научной работе анализируется формирование системы экологических налогов и платежей в Республике Узбекистан, их экономическое и экологическое значение, существующие механизмы и направления их совершенствования. Экологические налоги являются важным экономическим инструментом обеспечения эффективного использования природных ресурсов, охраны окружающей среды и устойчивого экономического развития. В статье представлены теоретические основы экологических налогов, существующая система экологических платежей в Узбекистане, международный опыт и предложения по совершенствованию национальной системы.

Ключевые слова: экологические налоги, охрана окружающей среды, зеленая экономика, экологические платежи, устойчивое развитие, ресурсопользование, экологическая политика.

KIRISH

Hozirgi davrda ekologik muammolar jahon iqtisodiyotining eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Atrof-muhitning ifloslanishi, tabiiy resurslar tanqisligi, iqlim o'zgarishi va biologik xilma-xillikning kamayishi kabi muammolar iqtisodiy rivojlanishga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli davlatlar ekologik siyosatni takomillashtirish va tabiatni muhofaza qilish mexanizmlarini joriy etishga katta e'tibor qaratmoqda. Ekologik soliqlar va to'lovlar tabiat resurslaridan foydalanishni tartibga solish, ekologik zararlarni kamaytirish va iqtisodiy faoliyatni ekologik jihatdan barqaror rivojlanishga yo'naltirishda muhim instrument hisoblanadi. Ushbu soliqlar orqali davlat atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi faoliyatni cheklaydi va ekologik texnologiyalarni rag'batlantiradi.

O'zbekistonda ham ekologik barqarorlikni ta'minlash davlat siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mamlakatda tabiat resurslaridan oqilona foydalanish, atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash maqsadida bir qator ekologik soliqlar va to'lovlar joriy etilgan. Ushbu tadqiqotning maqsadi

O'zbekistonda ekologik soliqlar va to'lovlar tizimini tahlil qilish, ularning iqtisodiy va ekologik samaradorligini baholash hamda tizimni takomillashtirish bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi iqtisodiyotni tartibga solishning muhim instrumentlaridan biri sifatida ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan chuqur tadqiq etilgan. Ushbu yo'nalishdagi ilmiy qarashlarning shakllanishi avvalo Arthur Pigou nomi bilan bog'liq bo'lib, u tashqi ta'sirlar nazariyasini ishlab chiqib, ekologik zararlarni ichkilashtirish uchun soliq mexanizmlaridan foydalanish zarurligini asoslab bergan. Pigou 1920-yilda e'lon qilgan tadqiqotlarida manfiy tashqi samaralarni kamaytirish uchun davlat tomonidan soliq joriy etilishi iqtisodiy samaradorlikni oshirishini ta'kidlaydi.

Keyinchalik Ronald Coase 1960-yilda chop etilgan ishlari orqali tashqi ta'sirlar muammosiga muqobil yondashuvni taklif etib, agar mulk huquqlari aniq belgilangan bo'lsa va tranzaksiya xarajatlari past bo'lsa, tomonlar o'zaro kelishuv orqali ekologik muammolarni hal qilishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu yondashuv ekologik siyosatda bozor mexanizmlarining ahamiyatini oshirdi va soliqlar bilan bir qatorda kvotalar hamda savdo tizimlarining rivojlanishiga turtki berdi.

Ekologik soliqlar samaradorligini empirik jihatdan o'rganishda Wallace Oates va Robert Stavins muhim hissa qo'shgan. Ular ekologik tartibga solishda iqtisodiy instrumentlarning afzalliklarini tahlil qilib, soliqlar va kvotalar tizimi xarajatlar samaradorligini ta'minlashini asoslab beradi. Stavins 2003-yilda ekologik siyosat vositalarini solishtirgan tadqiqotida bozor asosidagi instrumentlar, xususan, ekologik soliqlar, an'anaviy ma'muriy choralar bilan solishtirganda moslashuvchanroq ekanligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, Paul Ekins ekologik fiskal islohotlar konsepsiyasini rivojlantirib, ekologik soliqlar nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va budjet daromadlarini diversifikatsiya qilish vositasi ekanligini ko'rsatadi. Ekins 2009-yildagi tadqiqotlarida ekologik soliqlarni "yashil iqtisodiyot"ga o'tishning muhim elementi sifatida baholaydi.

Nicholas Stern esa iqlim o'zgarishi iqtisodiy oqibatlarini tahlil qilib, 2006-yildagi mashhur hisobotida ekologik soliqlar va karbon narxlash mexanizmlarini global darajada joriy etish zarurligini asoslaydi. Uning nuqtayi nazariga ko'ra, ekologik zararlarni oldini olishga yo'naltirilgan iqtisodiy choralar kechiktirilsa, kelajakdagi xarajatlar yanada ortadi.

O'zbekiston sharoitida ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi masalalari mahalliy olimlar tomonidan ham o'rganilgan. Xususan, B. Xodiyev va Sh. Shodmonov iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarini tahlil qilish jarayonida ekologik soliqlarning resurslardan oqilona foydalanishni rag'batlantirishdagi rolini yoritadi. Ularning tadqiqotlarida ekologik soliqlar budjet daromadlarini shakllantirish bilan birga, ishlab chiqarish jarayonlarining ekologik xavfsizligini ta'minlashga xizmat qilishi ta'kidlanadi.

Shuningdek, A. Vahobov va D. Toshmurodova tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda O'zbekistonda tabiiy resurslardan foydalanganlik uchun soliqlar tizimi iqtisodiy siyosatning muhim elementi sifatida ko'rib chiqiladi. Ular ekologik soliqlarning amaldagi tizimini tahlil qilib, uning fiskal yo'naltirilganligi yuqori ekanligini, ammo rag'batlantiruvchi funksiyasi yetarli darajada rivojlanmaganligini qayd etadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda ekologik soliqlar tizimini takomillashtirish masalalari ham dolzarb hisoblanadi. Masalan, Janet Milne ekologik soliq islohotlarini o'rganib, soliqlarni bosqichma-bosqich joriy etish, soliq stavkalarini iqtisodiy sharoitlarga moslashtirish va ijtimoiy ta'sirlarni hisobga olish zarurligini asoslaydi. Uning ishlari ekologik soliqlarni samarali joriy etishda institutsional muhit va siyosiy omillar muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi tashqi ekologik zararlarni kamaytirish, resurslardan samarali foydalanishni rag'batlantirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim instrument hisoblanadi. Biroq ularning samaradorligi institutsional sharoitlar, nazorat mexanizmlari va iqtisodiy rag'batlar tizimining to'g'ri shakllantirilishiga bevosita bog'liq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

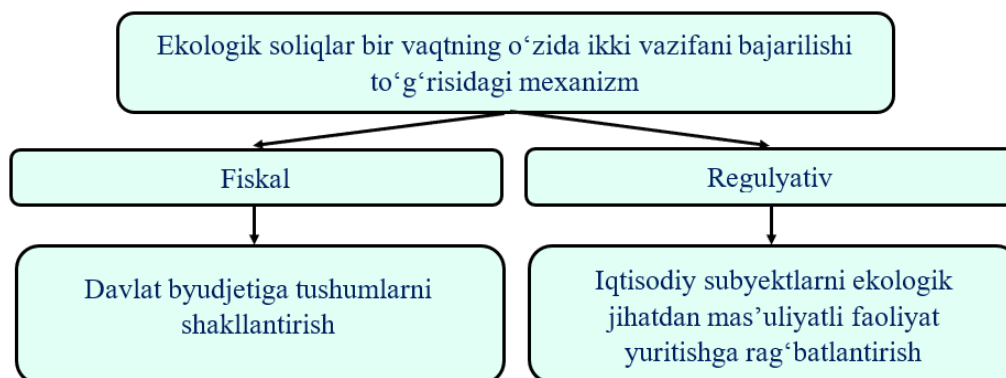
Tadqiqotda ma'lumotlar rasmiy statistik manbalar, jumladan davlat hisobotlari, soliq organlari ma'lumotlari hamda xalqaro tashkilotlar bazalaridan yig'ildi. Olingan ma'lumotlar qiyosiy, trend va dinamik tahlil usullari orqali o'rganildi. Shuningdek, ekologik soliqlarning samaradorligi statistik ko'rsatkichlar asosida tahlil qilinib, umumlashtirish va iqtisodiy talqin usullari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ekologik soliqlar iqtisodiy siyosatning muhim instrumentlaridan biri. Iqtisodiy nazariyada ekologik soliqlar "ifloslantiruvchi to'laydi" (Polluter Pays Principle) tamoyiliga asoslanadi. Bu tamoyilga ko'ra, atrof-muhitga zarar

yetkazgan subyekt ushbu zararni kompensatsiya qilish uchun iqtisodiy javobgarlikni o'z zimmasiga olishi lozim (1-rasm).

1-rasm. Ekologik soliqlar vazifalarining mexanizmi¹

Davlat xarajatlari, subsidiyalar va soliqqa tortishni o'z ichiga olgan fiskal siyosat ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilarning asosiy xarajatlar-foйда hisob-kitobini o'zgartiradigan kuchli rag'batlantirishni ta'minlashi mumkin, bu esa odatdagidek xatti-harakatlarning o'zgarishiga olib keladi. Soliqlar hukumat tomonidan soliq to'lovchilarga evaziga taqdim etiladigan imtiyozlar ularning to'lovlariga mutanosib bo'lishi shart emasligi sababli qaytarilmaydi. Muayyan mahsulotlar yoki sanoat tarmoqlari uchun soliq imtiyozlari berilishi mumkin. Soliq tushumlari ma'lum bir maqsad uchun ajratilishi mumkin, bu dastlab soliqqa tortilgan faoliyat sohasiga tegishli bo'lishi yoki bo'lmasligi mumkin. Bunga misol qilib chiqindilarni boshqarish infratuzilmasi yoki boshqa maqsadlar uchun ishlatiladigan chiqindixonalar yoki plastik paketlarga soliq keltirish mumkin. 2009-yilga kelib Janubiy Afrika hukumati plastik paketlarga soliqdan 2,2 million AQSH dollari miqdorida daromad olishni kutayotgan edi. Bu daromad, boshqa narsalar qatori, mahalliy chiqindilarni boshqarish sanoatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash uchun to'lanishi kerak edi. 2010-yilda Hindiston hukumati ko'mir qazib olish uchun uglerod solig'ini e'lon qildi, undan 535 million AQSH dollari yig'ishni va bu daromadni toza energiyaga investitsiya qilish uchun ishlatishni rejalashtirgan edi.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti tomonidan olib borilgan. Ekologik soliqlarning nazariy asoslari XX asr boshlarida mashhur iqtisodchi Artur Pigu tomonidan ishlab chiqilgan². U o'zining iqtisodiy nazariyasida tashqi ta'sirlar (externalities) tushunchasini ilmiy jihatdan asoslab bergan. Pigu fikriga ko'ra, iqtisodiy faoliyat natijasida yuzaga keladigan ba'zi ta'sirlar bozor mexanizmlari orqali to'liq hisobga olinmaydi. Masalan, sanoat korxonasi ishlab chiqarish jarayonida atmosfera havosini ifloslantirishi mumkin. Bu holatda korxonalar faqat ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga oladi, ammo atrof-muhitga yetkazilgan zarar jamiyat tomonidan ko'tariladi.

Shu sababli Pigu bozor mexanizmlaridagi ushbu nomutanosiblikni bartaraf etish uchun davlat aralashuvi zarurligini ta'kidlagan. Uning nazariyasiga ko'ra, davlat tashqi salbiy ta'sirlarni kamaytirish maqsadida maxsus iqtisodiy instrumentlardan foydalanishi lozim. Bunday instrumentlardan biri sifatida maxsus soliqlarni joriy etish taklif qilingan. Ushbu soliqlar keyinchalik iqtisodiy adabiyotlarda Pigu soliqlari (Pigouvian taxes) deb nom olgan.

Pigu soliqlarining asosiy maqsadi iqtisodiy subyektlarning faoliyati natijasida yuzaga keladigan ekologik zararni kamaytirishdan iborat. Agar korxonalar atrof-muhitga zarar yetkazsa, u ushbu zarar uchun iqtisodiy javobgarlikni o'z zimmasiga olishi lozim. Bu mexanizm korxonalarni chiqindilarni kamaytirish, ekologik texnologiyalarni joriy etish va resurslardan samarali foydalanishga rag'batlantiradi.

Ekologik soliqlar nazariyasi keyinchalik barqaror rivojlanish konsepsiyasi bilan boyitildi. Barqaror rivojlanish konsepsiyasiga ko'ra, iqtisodiy rivojlanish tabiat resurslariga zarar yetkazmasdan amalga oshirilishi lozim. Bu konsepsiya birinchi marta 1987-yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Brundtland komissiyasi hisobotida ilgari surilgan.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillarning o'zaro uyg'unligini nazarda tutadi. Ekologik soliqlar ushbu konsepsiyani amalga oshirishda muhim iqtisodiy mexanizm hisoblanadi.

Ular orqali davlat quyidagi maqsadlarga erishishi mumkin:

- atrof-muhitni muhofaza qilish
- tabiiy resurslardan oqilona foydalanish
- ekologik xavfsizlikni ta'minlash
- yashil iqtisodiyotni rivojlantirish

1 Rasm ma'lumotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

2 Pigou A. The Economics of Welfare. – London: Macmillan, 1920. 983 r.

Shuning uchun ekologik soliqlar zamonaviy iqtisodiy siyosatning muhim elementi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash maqsadida shakllantirilgan iqtisodiy mexanizmlar majmuasidan iborat. Mazkur tizim davlatning ekologik siyosatida muhim o'rin tutadi hamda iqtisodiy subyektlarni tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatda bo'lishga rag'batlantiradi.

Mamlakatda ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi asosan O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi, O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 9-dekabrda "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi 754-XII-son³ Qonuni va boshqa qonunchilik asosida tartibga solinadi. Ushbu hujjatlar tabiat resurslaridan foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida iqtisodiy mexanizmlarni belgilab beradi.

O'zbekistonda ekologik soliqlar tizimining muhim qismi tabiat resurslaridan foydalanish uchun undiriladigan soliqlar hisoblanadi. Bu soliqlar tabiiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash va ularning noqonuniy yoki ortiqcha ishlatilishining oldini olish maqsadida joriy etilgan.

Tabiat resurslaridan foydalanish uchun asosiy soliq turlari quyidagilardan iborat. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq foydali qazilmalarni qazib olish bilan shug'ullanuvchi korxonalar tomonidan to'lanadi. Ushbu soliqning asosiy maqsadi tabiiy resurslarni tejamkorlik bilan ishlatishni rag'batlantirish hamda davlat budjetiga tushumlarni ta'minlashdan iborat. O'zbekistonda neft, gaz, ko'mir, metallar va boshqa foydali qazilmalarni qazib olish jarayonida mazkur soliq muhim ahamiyat kasb etadi.

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq ham iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlari faoliyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, suv resurslarining muhimligi sababli ularni boshqarish davlat tomonidan tartibga solinadi. Ushbu soliq sanoat korxonalari, qishloq xo'jaligi hamda kommunal xizmatlar sohalariga nisbatan qo'llaniladi va suv resurslarini tejash, ulardan samarali foydalanishni rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Yer resurslaridan foydalanganlik uchun to'lovlar ham davlat tomonidan muhofaza qilinadigan strategik resurslardan biri bo'lgan yer bilan bog'liq bo'lib, yerdan foydalanish uchun maxsus soliq va to'lovlar joriy qilingan. Yer solig'i yer uchastkasidan foydalanuvchi yuridik hamda jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadi.

Atrof-muhitni ifloslantirganlik uchun to'lovlar ekologik soliqlar tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu to'lovlar korxonalarining ekologik zarar keltiruvchi faoliyatini cheklash va atrof-muhitni muhofaza qilish maqsadida joriy etilgan. Atmosfera havosini ifloslantirganlik uchun to'lovlar sanoat korxonalari va transport vositalari tomonidan atmosferaga chiqariladigan zararli moddalar bilan bog'liq bo'lib, havo sifatiga salbiy ta'sirlarni kamaytirishga qaratilgan. Shu sababli atmosferaga chiqarilgan zararli moddalar uchun maxsus ekologik to'lovlar undiriladi.

Suv obyektlarini ifloslantirganlik uchun to'lovlar sanoat va kommunal korxonalar tomonidan chiqarilgan chiqindilar natijasida suv havzalarining ifloslanishini oldini olishga qaratilgan bo'lib, inson salomatligi va ekotizimlar xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bois suv obyektlarini ifloslantirganlik uchun maxsus ekologik to'lovlar joriy etilgan.

Chiqindilarni joylashtirganlik uchun to'lovlar ishlab chiqarish va maishiy chiqindilarning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirishga xizmat qiladi. Ushbu to'lovlar chiqindilarni qayta ishlashni rag'batlantiradi hamda kam chiqindili texnologiyalarni joriy etishga undaydi.

Ekologik soliqlar va to'lovlardan tushgan mablag'lar davlat budjetiga yo'naltiriladi va ular ekologik tadbirlarni moliyalashtirish uchun ishlatiladi.

Ushbu mablag'lar quyidagi sohalarga sarflanishi mumkin:

- atrof-muhitni muhofaza qilish dasturlari
- ekologik monitoring ishlari
- chiqindilarni qayta ishlash loyihalari
- suv va yer resurslarini muhofaza qilish tadbirlari

Bu jarayon ekologik muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega.

Ekologik soliqlar va to'lovlar atrof-muhitni muhofaza qilish va iqtisodiy rivojlanish o'rtasida muvozanatni ta'minlashga qaratilgan muhim iqtisodiy mexanizm hisoblanadi. Ular bir vaqtning o'zida davlat budjetiga daromad keltirish, tabiiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash va atrof-muhitni muhofaza qilish kabi vazifalarni bajaradi. Shu sababli ekologik soliqlarning samaradorligini baholashda ularning iqtisodiy va ekologik ta'sirini kompleks tahlil qilish muhim ahamiyatga ega.

Ekologik soliqlar iqtisodiyotda bir qator ijobiy iqtisodiy natijalarga olib kelishi mumkin. Birinchi navbatda, ular davlat budjeti uchun muhim daromad manbai hisoblanadi. Tabiat resurslaridan foydalanish uchun to'lanadigan soliqlar va atrof-muhitni ifloslantirganlik uchun to'lovlar davlat budjetiga tushumlarni oshiradi.

O'zbekistonda ekologik soliqlar va to'lovlar davlat budjetining ma'lum qismini shakllantirishda ishtirok etadi. Masalan, suv resurslaridan foydalanish uchun soliq, yer qa'ridan foydalanish uchun soliq va chiqindilarni joylashtirish uchun to'lovlar davlat moliya tizimida muhim o'rin tutadi.

3 <https://lex.uz/acts/-107115>

Ikkinchidan, ekologik soliqlar iqtisodiy subyektlarni resurslardan samarali foydalanishga rag'batlantiradi. Soliq yukining mavjudligi korxonalarni energiya tejankor texnologiyalarni joriy etishga, chiqindilar hajmini kamaytirishga va ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilishga undaydi.

Uchinchidan, ekologik soliqlar innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ekologik talablarning kuchayishi va ifloslantirish uchun to'lovlarning oshishi korxonalarni ekologik toza texnologiyalardan foydalanishga rag'batlantiradi. Bu esa "yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Ekologik soliqlarning asosiy maqsadi atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik muammolarni kamaytirishdan iborat. Shu sababli ularning samaradorligi ekologik holatning yaxshilanishi bilan baholanadi.

Birinchi navbatda, ekologik soliqlar atmosfera havosining ifloslanishini kamaytirishga xizmat qiladi. Atmosferaga zararli moddalar chiqarish uchun belgilangan to'lovlar sanoat korxonalarini chiqindilar hajmini kamaytirishga majbur qiladi.

Ikkinchidan, ekologik soliqlar suv resurslarini muhofaza qilishga yordam beradi. Suv obyektlarini ifloslantirganlik uchun belgilangan to'lovlar korxonalarni suvni qayta ishlash texnologiyalarini joriy etishga undaydi.

Uchinchidan, ekologik soliqlar chiqindilarni kamaytirishga va ularni qayta ishlashni rag'batlantirishga xizmat qiladi. Chiqindilarni joylashtirish uchun belgilangan to'lovlar ishlab chiqaruvchilarni kam chiqindili texnologiyalardan foydalanishga undaydi.

Ekologik soliqlar barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Barqaror rivojlanish iqtisodiy o'sish, ijtimoiy farovonlik va ekologik barqarorlik o'rtasida muvozanatni ta'minlashni nazarda tutadi.

Ekologik soliqlar orqali davlat quyidagi maqsadlarga erishishi mumkin:

- tabiat resurslaridan oqilona foydalanish
- ekologik xavfsizlikni ta'minlash
- iqtisodiyotning ekologik modernizatsiyasini rag'batlantirish
- yashil iqtisodiyotni rivojlantirish

Bu jarayon iqtisodiy faoliyatning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirishga xizmat qiladi.

Ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi jahonning ko'plab mamlakatlarida atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashning muhim iqtisodiy instrumentlaridan biri sifatida qo'llaniladi. Rivojlangan mamlakatlarda ekologik soliqlar ekologik siyosatning asosiy elementlaridan biri bo'lib, ular orqali davlatlar tabiat resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash, atmosfera va suv resurslarining ifloslanishini kamaytirish hamda ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirishga erishmoqda.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ekologik soliqlar tizimi iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sir ko'rsatmasdan turib ekologik barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi. Shu sababli ko'plab mamlakatlarda ekologik soliqlar davlat moliya siyosatining muhim qismiga aylangan.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlari ekologik soliqlar tizimini rivojlantirish bo'yicha yetakchi hududlardan biri hisoblanadi. Bu mamlakatlarda ekologik soliqlar energiya resurslaridan foydalanish, atmosferaga zararli moddalar chiqarish va chiqindilarni joylashtirish kabi faoliyatlarga nisbatan qo'llaniladi.

Yevropa Ittifoqida ekologik soliqlarning asosiy turlari quyidagilar hisoblanadi:

- energiya soliqlari
- uglerod soliqlari
- transport soliqlari
- chiqindilar uchun to'lovlar

Yevropa mamlakatlarida uglerod chiqindilarini kamaytirish maqsadida maxsus uglerod soliqlari joriy etilgan. Bu soliqlar atmosferaga chiqarilgan karbonat anhidrid (CO_2) hajmiga qarab belgilanadi.

Bu mexanizm sanoat korxonalari va transport sohasini ekologik toza texnologiyalardan foydalanishga rag'batlantiradi.

O'zbekistonda ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlashda muhim iqtisodiy mexanizm hisoblanadi. Biroq global ekologik muammolarning kuchayishi, iqtisodiy faoliyatning kengayishi va tabiat resurslaridan foydalanish hajmining ortishi ekologik soliqlar tizimini yanada takomillashtirishni talab etmoqda. Shu sababli mazkur tizimni rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish davlat ekologik siyosatida muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Ekologik soliqlar tizimini takomillashtirish bir qator iqtisodiy, institutsional va tashkiliy chora-tadbirlarni amalga oshirishni talab qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda ekologik soliqlar va to'lovlar tizimi atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim iqtisodiy mexanizm hisoblanadi. Ekologik

solliqlar orqali davlat iqtisodiy subyektlarni ekologik jihatdan mas'uliyatli faoliyat yuritishga rag'batlantiradi hamda atrof-muhitga yetkazilayotgan salbiy ta'sirni kamaytirishga erishish mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik solliqlar va to'lovlar tizimi iqtisodiy va ekologik siyosatning muhim elementi sifatida tabiat resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu solliqlar davlat byudjetiga qo'shimcha daromad manbai yaratish bilan birga, korxonalarni resurs tejamkor texnologiyalardan foydalanishga va chiqindilar hajmini kamaytirishga rag'batlantiradi.

O'zbekistonda ekologik solliqlar tizimi asosan tabiat resurslaridan foydalanish uchun solliqlar va atrof-muhitni ifloslantirganlik uchun to'lovlardan iborat bo'lib, ular mamlakat ekologik siyosatida muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ushbu tizimni yanada takomillashtirish zarurati mavjud. Xususan, ekologik solliq stavkalarini qayta ko'rib chiqish, ekologik nazorat mexanizmlarini kuchaytirish va ekologik mablag'larning samarali sarflanishini ta'minlash muhim vazifalardan hisoblanadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ekologik solliqlar tizimi ekologik muammolarni hal qilishda samarali iqtisodiy instrument bo'lib xizmat qiladi. Rivojlangan mamlakatlarda ekologik solliqlar orqali uglerod chiqindilarini kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, O'zbekistonda ham ekologik solliqlar tizimini takomillashtirish va uni xalqaro standartlarga mos ravishda rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirish, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish va tabiat resurslaridan oqilona foydalanishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, ekologik solliqlar tizimini samarali tashkil etish mamlakatning ekologik xavfsizligini ta'minlash, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va kelajak avlodlar uchun sog'lom tabiiy muhitni saqlab qolishda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Solliq kodeksi // URL: <https://lex.uz/docs/-4674902>
2. O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 9-dekabrdaqi "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi 754-XII-son Qonuni // URL: <https://lex.uz/acts/-107115>
3. Ўзбекистон Республикаси Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги материаллари. – Тошкент, 2023.
4. Pearce D., Turner R. Economics of Natural Resources and the Environment. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1990.
5. Pigou A. The Economics of Welfare. – London: Macmillan, 1920.
6. OECD. Environmental Taxation: A Guide for Policy Makers. – Paris: OECD Publishing, 2011.
7. World Bank. Environmental Fiscal Reform and Green Growth. – Washington, 2017.
8. UNEP. Green Economy Report. – United Nations Environment Programme, 2011.
9. Tietenberg T., Lewis L. Environmental and Natural Resource Economics. – New York: Routledge, 2018.
10. Ekins P. Environmental Tax Reform. – Oxford: Oxford University Press, 2009.
11. European Commission. Environmental Taxes and Green Tax Reform in Europe. – Brussels, 2020.
12. Stern N. The Economics of Climate Change: The Stern Review. – Cambridge University Press, 2007.
13. Stiglitz J. Economics of the Public Sector. – New York: W.W. Norton & Company, 2015.
14. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари. – stat.uz
15. World Bank Data Portal – worldbank.org
16. OECD Statistics Database – oecd.org
17. United Nations Environment Programme маълумотлари – unep.org
18. International Energy Agency маълумотлари – iea.org

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>